

קג ע"א-ע"ב. חתיכת יבלת במקדש בשבת

אחת מל"ט אבות מלאכה שנאסרו מדאורייתא הינה מלאכת "גזוז", שעניינה עקירת דבר (שיער, ציפורניים, יבלת וכדו') ממקום גידולו (בין חי ובין מת) באמצעות כלי (סכין או מספריים). לכן בבהמה פסולה לקורבן, בגין יבלת ("או יבלת... לא תקריבו אלה לה'". ויקרא כב,כב), עקירת יבלתה ביד הינו איסור מדרבנן, וכל "איסור שבות (דרבנן) במקדש מותר". הגמרא מקשה ממשנה נוספת במסכת פסחים שבה כתוב שאסור לחתוך את יבלתו של קורבן פסח בשבת, ומביאה ארבעה חילוקים בין המשניות. שלוש קושיות על החילוק הראשון, שתי קושיות על החילוק השלישי, וברייתא להוכיח את דעתו של רבא.

חותכין (ביד, לקורבן לפני העלאתו למזבח את ה) יבלת במקדש (מפני שהוא איסור דרבנן, שאין כך דרכה של המלאכה להיעשות) אבל לא במדינה. ואם בכלי כאן וכאן אסור (שזהו מלאכת גזוז מדאורייתא).

משנתנו

משנה פסחים סה ע"ב

[קורבן פסח בשבת] הרכיבו (על כתפיו ברה"ר), והבאתו מחוץ לתחום, וחתיכת יבלתו אין דוחין (את השבת ואסורים, אפילו אם בכך לא יקריב קורבן פסח בחג). רבי אליעזר אומר: דוחין (ומותרים). אמר רבי אליעזר: והלא דין (ק"ו) הוא. מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה (אסור מדאורייתא לשחוט בשבת) - דוחה את השבת (שהרי קורבן פסח דוחה שבת), אלו (הרכבה, תחומין, ויבלת) שהן משום שבות - לא ידחו את השבת!?

המניע לתרץ כך (או קושייה לחולק)	תירוץ לקושייה	
חתיכת יבלת יבישה מותרת, אפילו בכלי, משום שהיא נפרכת מעצמה ואינו נחשב כעוקר דבר מן הגוף (לכן תירצנו שהמשנה האוסרת עניינה בחתיכה בכלי)	שתי המשניות עוסקות ביבלת לחה. משנתנו המתירה עניינה בחתיכת יבלת ביד, והמשנה האוסרת עניינה בחתיכת יבלת בכלי (ור"א מתיר לשיטתו שמכשירין מצווה דוחין שבת. רש"י).	רבי אלעזר/ רבי יוסי ברבי חנינא
א"א לומר שהמשנה בפסחים האוסרת דיברה בחתיכה בכלי, משום שאין בכך שום חידוש, לפי שנאמר זאת במשנתנו "בכלי כאן וכאן אסור".	שתי המשניות עוסקות בחתיכת היבלת ביד. משנתנו המתירה עניינה בחתיכת יבלת יבישה (ואסרו זאת במדינה מפני שיש פה תיקון קורבן זה "עניין מלאכה". רש"י), והמשנה האוסרת עניינה בחתיכת יבלת לחה.	רבי יוסי ברבי חנינא/ רבי אלעזר
א"א לתרץ במשנתנו ביבלת יבשה ביד (כדיעה השנייה) כי מותר לחתוך יבלת יבשה אפילו בכלי, וא"א לתרץ שהמשנה בפסחים אוסרת מפני שעסקינן בכלי (כדיעה הראשונה) מכיוון שכל עניינה הוא איסורי דרבנן. רש"י.	שתי המשניות עוסקות בחתיכת יבלת לחה ביד. משנתנו מתירה מפני שאלו קורבנות ציבור, שנבדקים ומוכשרים להקרבה במקדש עצמו ולכן מותר לתקנם בשבת באיסורי דרבנן. המשנה האוסרת עניינה בקורבן פסח שמוכשר להקרבה בביתו, ו"שבות דמקדש, (הנעשים) במדינה - לא התיר".	רב יוסף
א"א לתרץ בכלי משום מלאכה דרבנן, וא"א לתרץ ביבלת יבשה משום שהיא מותרת להיחתך אפילו בכלי (כ"ל בהסבר רב יוסף). רש"י.	שתי המשניות עוסקות בחתיכת יבלת לחה ביד. משנתנו סוברת כרבי אליעזר, ש"מכשירי מצווה מותרים בשבת", לכן גם הכנת הקורבן הינו חלק מהמצווה ומותר לחתוך יבלת בשבת בכלי, אך התירה רק ביד מפני שעדיף למעט בחילול שבת (עדיף לבצע מלאכה באופן של איסור דרבנן מאשר איסור דאורייתא). אך באיזמל לברית המילה שאין לו תחליף דוחה בהכנתו אפילו איסורי דאורייתא. והמשנה האוסרת סוברת כחכמים שמכשירי מצווה אסורים בשבת - וממילא אף לחתוך יבלת בכלי.	רבא

תירוץ	קושיה	
ישנה חזרה על הדין "איסור חיתוך בכלי", אך במשנה בפסחים הדין נאמר כדי להביא את דעתו של רבי אליעזר שמתיר לחתוך בכלי.	אם נעמיד שהמשנה האוסרת עניינה בכלי, ישנה כפילות במשניות לאסור בכלי?	הדיעה הראשונה
המשנה עוסקת באיסורי דאו', והינה לא כדעת רבי נתן (שבת צד ע"א) שסבר "החי נושא את עצמו" וממילא ישנו איסור דאו' להרכיבו על כתפיו, וכדעת רבי עקיבא (סוטה כז ע"ב) שסובר איסור תחומין מדאו', לכן גם חתיכת היבלת הינה איסור דאו' בכלי.	המשנה בפסחים מנתה איסורי דרבנן (הרכבת הבהמה, איסור תחום שבת), וכך בהכרח גם איסור חתיכת יבלת הינו איסור דרבנן - וא"א להעמיד שעניינה של המשנה האוסרת בכלי?	הדיעה הראשונה
	רב יוסף: הרי רבי אליעזר אומר במפורש במשנה בפסחים שאלו מלאכות שאיסורן דרבנן?	הדיעה הראשונה
א"א להקשות מהמשנה באיסורי דרבנן, כי בדין מגילה שנתגלגלה אין כלל איסור. כי העמדנו (צח ע"א) שמדובר באיסקופת כרמלית, ולפיכך אין מקום לחכמים לגזור לאסור. כי גם אם יקום ויכניס את המגילה - אינו עובר באיסור, שהרי טילטל ד"א מרה"ר לכרמלית (ואין גוזרים גזירה לגזירה). וא"א להוכיח ש"שבות דמקדש" מותרת במדינה.	רב ספרא (הקשה לאביי שאמר זאת בשם רב יוסף): מצינו "היתר איסורי דרבנן במקום ביזיון כתבי הקודש" בדומה ל"היתר איסורי דרבנן במקום קורבנות במקדש", וההיתר הראשון תקף אף במדינה? כהוכחה לכך מצינו (משנה צז ע"ב) שמותר לגלול מאיסקופה מגילה של ספר קודש שהתגלגלה לרה"ר, למרות שישנו איסור דרבנן (חשש שמא יקום לרה"ר ויכניס בידיו את המגילה לאיסקופה)?	רב יוסף
אביי לא ידע מה התשובה ושתק, רב יוסף ענה: אין גוזרים לאסור מפני סיבה אחרת "בני חבורה (שמקריבים יחדיו את הפסח) - זריזים (חכמים) הן" ואין חשש שיחתו בגחלים. ואביי לא ענה כן מפני שסבר שכלל זה נאמר דווקא בכוהנים שהם זריזים (שכל כהן הנכנס לעבוד בבית המקדש לימדוהו הלכות), אך לא בכל חבורת אנשים שנמנו יחדיו לאכול את קורבן הפסח (שהרי כל אדם חייב בקורבן פסח. רש"י).	רב ספרא (לאביי כ"ל): מצינו "היתר איסור דרבנן במקום קורבנות" שתקף גם למדינה, כמוכח מהמשנה (שבת יט ע"ב) שמתירה לשים קורבן פסח בשבת בתנור, למרות שבישולו יסתיים בתוך שבת, ואין אוסרים משום גזירת "שמא יחתה בגחלים"?	רב יוסף

הגמרא מביאה ברייתא להוכיח את דעתו של רבא: רבי אליעזר סובר שאפילו שמכשירי מצווה מותרים בשבת, חייבים למעט ככל האפשר באיסורים, ולעשות זאת באופן שאינו דומה לאיסור מדאו'. ההוכחה סובבת אודות מחלוקת של חכמים ורבי אליעזר אודות איסורי דרבנן במלאכת "גוזז" (שבת צד ע"ב). לדעת חכמים מדאו' איסור "גוזז" הוא בכלי, אבל גזיזה ביד/ בעיפורניים/ בשיניים הינם אסורים מדרבנן (וממילא מותר במקדש). לדעת ר"א כל אופן אסור מדאו' בגזיזה, אך חבירו שגזז לו הינו איסור דרבנן (שחבירו אינו גוזז בצורה טובה). בברייתא המובאת התירו במקדש (משמע שהכוונה דווקא לאיסור דרבנן) לכהן להסיר את יבלתו בשתי "הרחקות": הראשונה שחבירו יעשה זאת, השנייה שחבירו יחתוך את היבלת בשיניו ולא בידו (או בכלי, לדעת ר"א שמכשירי מצווה מותרים בשבת). הגמרא דנה האם הברייתא היא כדעתם של חכמים או כרבי אליעזר, ועפ"ז מדוע צריך להרחיק את שתי ההרחקות הללו:

מסקנה: הברייתא	"הרחקה": שיניים	"הרחקה": חבירו	
בעקבות הקושייה, הברייתא כרבי אליעזר.	כדי שייחשב איסור דרבנן (ויהיה מותר לכהן במקדש. רק באופן שלא יכל ליטול אותה מאתמו, שחכמים לשיטתם שמכשירי מצווה נאסרו בשבת. רש"י)	אין צורך בהרחקה זו, כי מכיוון שעושה זאת בשיניו ממילא אינו איסור דאו', ומי לי הוא חותך בשיניו, מה לי חבירו חותך בשיניו?	העמדה כרבנן
הברייתא כרבי אליעזר, והוכחה להעמדת רבא ביישוב המשניות.	לשנות ככל שאפשר מאיסור דאו' שנעשה בכלי (למרות שמותר בכלי לשיטתו "שמכשירי מצווה מותרים בשבת", חותך בשיניו).	כדי שייחשב איסור דרבנן (שהכהן עצמו אסור מדאו' בכל אופן).	העמדה כרבי אליעזר
אם נאמר כחכמים, קשה מדוע לא שנתה הברייתא יקצוץ "בידיו"?	כדי שייחשב איסור דרבנן.	עסקינן במקום שאינו יכול לקצוץ לעצמו, כגון: יבלת בגבו או במפרקיו (זו הרחקה מעשית, ולא הלכתית), ושונה הברייתא מודה ביבלת בבטנו שקוצץ בעצמו.	העמדה כרבנן
הברייתא כדעת רבי אליעזר, ויותר אין לדון בכך.	לשנות גם מחתיכה בידיים (ואפילו שנעשה ע"י חבירו והדבר נאסר בשבות בין בכלי ובין ביד), ש: 1. עדיף לשנות משבות חמורה בידיים, לשבות קלה בשיניו (כשם ששיניו מאב מלאכה בכלי לשבות ביד) 2. דרך הסרת היבלות גם בידיים. 3. דומה הסרה ביד להסרתה בכלי (רש"י). ולכן יש יותר מקום לגזור לדעת ר"א לאסור ביד משום איסור בכלי (לעומת לדעת חכמים שכהן החותך לעצמו ביד הוא שבות, וכ"ש וכ"ש חבירו בשיניו, שהיא הרחקה גדולה מאוד, ואין בה צורך).	כדי שייחשב איסור דרבנן (שהכהן עצמו אסור מדאו' בכל אופן).	העמדה כרבי אליעזר